

سی و پنجمین جشنواره بین المللی فیلم های کودکان و نوجوانان

۱۵ الی ۲۰ مهر ۱۴۰۲

جشنواره‌ای اگرچه بخشی از هدف خود به معنای برگزاری «جشن» برای کودکان و نوجوانان را فراهم کرده و به آنها شادی بخشیده اما تأثیرگذاری فرهنگی درازمدت نداشته است. اسماال و پس از یک دوره تعطیلی در سال گذشته، جشنواره فیلم کودک به اصفهان رسیده است، مخاطبان این رویداد بیش از مدیران و اهالی رسانه، کودکان و نوجوانانی هستند که اگر فیلم خوبی مانند «پسر دلفینی»، «بامبالا»، «بچه زنگ» و... برایشان ساخته شود، حتماً به تماشایش می‌نشینند و از آن لذت می‌برند. بچه‌هایی که در معرض تماشای انبوه سربال، فیلم و انیمیشن‌های خارجی قرار دارند و کمتر سراغ قهرمانان‌شان را روی پرده سینما می‌گیرند. اینکه چراغ جشنواره فیلم کودک و نوجوان همیشه روشن بوده، برای فضای مدیریتی جشنواره‌ها در ایران امتیاز است، اما مخاطبان این رویداد چقدر از برگزاری آن سهم دارند؟ نمایش چند فیلم در چند روز، عادت به «سینما رفتن» را در کودکان پدید

ام‌الله احمد جو از داوران جشنواره فیلم کودک و نوجوان در گفت‌وگو با «ایران» مطرح کرد

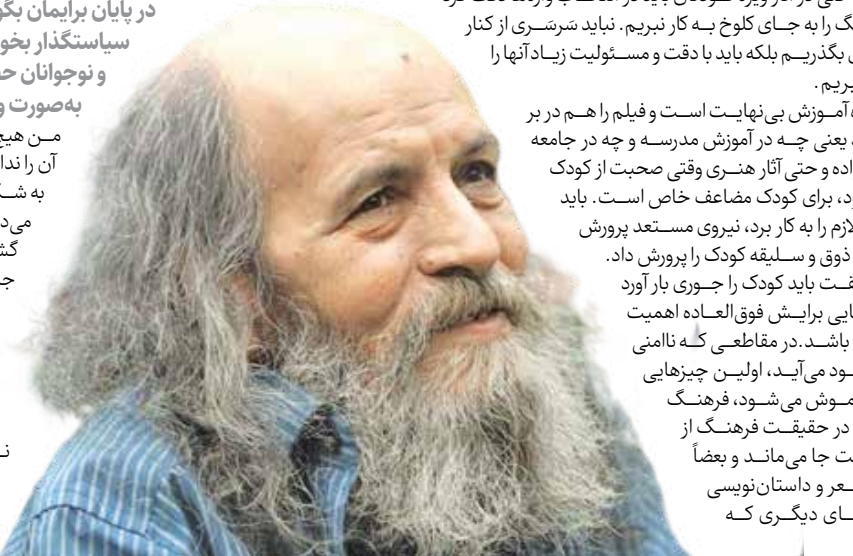
از الگوهای خارجی بیاموزیم اما تقلید نکنیم

مرتبط با فرهنگ است، تعطیل می‌شود. این وضعیت را باید در نظر داشت که وقتی شرایط فراهم است، باید حداکثر استفاده را کرد و اگر فیلمساز هستیم در این ساحت سعی خودمان را بکنیم که کارهای مؤثر و موفق داشته باشیم.

آنگونه که متوجه شدم شما با الگوبرداری از آثار خارجی مخالف هستید. درست است؟
بله. من با الگوبرداری از آثار خارجی مخالفم اگرچه معتقدم باید فرهنگ‌ها و فعالیت فرهنگی ملل مختلف را شناخت. البته منظور من اشتراکات نیست چراکه بسیاری از مسائل اخلاقی مشترک است و باید ببینیم در دیگر آثار چگونه بدان پرداخته می‌شود. به‌عنوان مثال آنها چگونه راست‌گویی، امانت‌داری، جوانمردی و مفاهیم مثبت فرهنگی را سعی کردند به شکل مؤثری القا کنند. ما باید از آنها بیاموزیم نه اینکه تقلید کنیم. یعنی باید مثل خودمان فکر، نگاه و سعی کنیم کاری ارائه دهیم که برای مخاطبان آشنا و مفاهیم ملی باشد. کار سخت و مشکل است اما به هر حال باید گره و مشکل را باز کرد.

این تمدن و فرهنگ خودی تا چه اندازه برای مخاطب کودک و نوجوان امروز جذابیت دارد؟
بستگی دارد ما آن را چه قدر جذاب ارائه کنیم و اساساً به دنبال جذابیت باشیم. یک مفهوم اول از همه برای خودمان باید جذاب باشد و باید به این مسأله توجه کنیم که جاذبه‌های فرهنگی ما چه مواردی هستند. ما فرهنگ زیبا و غنی‌ای داریم که دارای مؤلفه‌های جذاب است. یعنی کنجینه‌ای به‌صورت رایگان داریم که متأسفانه در مرحله خاک خوردن و فراموشی است. بدین منظور می‌توان به متون شاخص گذشته رجوع کرد که وجوه مختلف و مثبتی دارد. به‌عنوان مثال در گزارش‌های تاریخی نثر روان بسیاری است و از فصاحت و بلاغت آن می‌توان لذت برد. فارغ از اصل مطلب، نکات اخلاقی و چیزهای دیگری که وجود دارد. این نقشه‌ها را هر طرف بچرخانیم یک رنگ زیبا به ما ارائه می‌دهد.

در پایان بر ایما بگویید که اگر روزی به‌عنوان سیاستگذار بخواهید در جشنواره فیلم کودکان و نوجوانان حضور داشته باشید، چه نکاتی را به‌صورت ویژه مدنظر قرار می‌دهید؟
من هیچ زمان در این جایگاه نبوده‌ام و فرصت آن را نداشته‌ام که درباره آن فکری کنم اما به شکل کلی خود را در گروه طلبکاران قرار می‌دهم و این را مطالبه می‌کنم که باید گشت و دید به چه شکل‌هایی برای جشنواره می‌توان فکر کرد که بسیار آبرومند، دلنشین، متفاوت و بومی باشد. من این مطالبه را از دوستانی که استعدادی در این زمینه برای طراحی دارند و همچنین مسئولان دارم. در نوع برگزاری جشنواره‌ها بهتر است متون فرهنگی خود را ورق بزنیم و به شکلی دست یابیم که بومی باشد.

با هر بهانه‌ای جمع شوند، صحبت، درد دل و مسائل را مطرح کنند و نقد تند و تیز و با آرام داشته باشند، خوب است.

برای مخاطب کودک امروز که آگاهی‌اش بیشتر از نسل قبل است و با توجه به گسترش فضای مجازی به آثار روز دنیا دسترسی دارد، چه خوراکی باید برای آن در نظر گرفت و چه آثاری تولید کرد؟
اگرچه به‌صورت ویژه درباره کودک صحبت می‌کنیم اما این مسأله می‌تواند برای همه آثار عمومیت داشته باشد. یک فیلمساز ابتدا باید استعداد، شناخت، عشق، پشتکار و تجربه در حوزه فیلمسازی داشته باشد و سپس اقدام به خلق یک اثر کند. این یک مسأله عمومی است اما وقتی برای کودک به‌صورت ویژه فیلم می‌سازیم، باید مؤلفه‌هایی را که در تجربه، تفکر و تحلیل‌ها تا به الان حاصل شده است، بشناسیم. زبان کودک و زبان سینمایی را که برای این گروه سنی مؤثر است و بهتر می‌تواند با آن ارتباط برقرار می‌کند شناسایی و جست‌وجو کنیم و آن را ارتقا دهیم. علاوه بر این شناخت خود کودک نیز بسیار مهم است. حداقل پادمان نرود در دوران کودکی چه آثاری خلق شده‌اند و ما چه چیزهایی را تماشا کرده‌ایم. اگر فیلمساز برای کودک فیلم می‌سازد دست‌کم باید دوره کودکی خود را که برایش خاص و نوستالژی بوده و خاطرات فراوانی از آن دارد، به یاد آورد. همچنین ناگفته نماند هرچه نزدیک‌تر به روان و دنیای کودک باشیم، کار برای فیلمساز آسان‌تر می‌شود. باید تفاوت نسلی کودک امروز و ۴۰ سال پیش را در نظر گرفت و متناسب با آن فیلم ساخت.

نمایش تمدن و فرهنگ ایرانی در آثار ویژه کودکان و نوجوانان تا چه اندازه اهمیت دارد؟
در همه فیلم‌ها باید فرهنگ خودی را در نظر گرفت و مقلد نشد. اگر در غرب نوع خاصی برای کودک فیلم می‌سازند، نباید الگوی ما باشد. اگرچه باید تجربه‌ها را نگاه کرد و بدان اشرف داشت اما به مراتب واجب‌تر است که اوستای فرهنگ خودمان باشیم و تلاش کنیم هر نوع اثری که می‌سازیم، ویژه خودمان باشد. حتی در آثار ویژه کودکان باید در انتخاب واژه‌ها دقت کرد که سنگ را به جای کلوخ به کار نبریم. نباید شرتسری از کنار مسائل بگذریم بلکه باید با دقت و مسئولیت زیاد آنها را پیش ببریم.

گستره آموزش بی‌نهایت است و فیلم را هم در بر می‌گیرد یعنی چه در آموزش مدرسه و چه در جامعه و خانواده و حتی آثار هنری وقتی صحبت از کودک می‌شود، برای کودک مضاعف خاص است. باید دقت لازم را به کار برد، نیروی مستعد پرورش و سطح ذوق و سلیقه کودک را پرورش داد. در حقیقت باید کودک را جویری بار آورد که زیبایی برایش فوق‌العاده اهمیت داشته باشد. در مقطعی که ناامنی به وجود می‌آید، اولین چیزهایی که فراموش می‌شود، فرهنگ است. در حقیقت فرهنگ از پیشرفت جا می‌ماند و بعضاً دفتر شعر و داستان‌نویسی و چیزهای دیگری که

گفت و گو

سپیده شریعت رضوی روزنامه‌نگار

در همه فیلم‌ها باید فرهنگ خودی را در نظر گرفت و مقلد نشد. اگر در غرب نوع خاصی برای کودک فیلم می‌سازند، نباید الگوی ما باشد. اگرچه باید تجربه‌ها را نگاه کرد و بدان اشرف داشت اما به مراتب واجب‌تر است که اوستای فرهنگ خودمان باشیم و تلاش کنیم هر نوع اثری که می‌سازیم، ویژه خودمان باشد. حتی در آثار ویژه کودکان باید در انتخاب واژه‌ها دقت کرد که سنگ را به جای کلوخ به کار نبریم. نباید شرتسری از کنار مسائل بگذریم بلکه باید با دقت و مسئولیت زیاد آنها را پیش ببریم.

من یک نظر بسیار شخصی درباره جشنواره و این عنوان دارم اما ابتدا قصد دارم مثالی بزنم، در کشاورزی و زندگی قدیم جشن‌های فراوانی با عنوان جشن گندم، جشن آبیاری و... برگزار می‌شد که به هر حال جشن محصول بود. من به جشنواره‌های فیلم این گونه نگاه می‌کنم اگرچه بخش مسابقه و اینها هم دارد اما به این معنا نیست که از زیبایی کاملاً درستی روی فیلم‌ها اتفاق می‌افتد. چندین نفر به‌عنوان هیأت داوران با سلیق مختلف آثار را دنبال می‌کنند و تصمیماتی می‌گیرند. این بدین معنا نیست که نظرات آنها بسیار درباره فیلم صاحب است شاید بتوان گفت شبیه نمک و فلفل و نمان زیر کباب اصل قضیه است. باز هم تأکید می‌کنم که این نظر من است که بسیار شخصی است. هر جشنواره‌ای را می‌توان جشن محصول، دوره‌ی و مطرح شدن موضوع دانست. این موارد مهمتر از جزئیات و مصداق‌هایی است که از دیدگاه من در جشنواره می‌توان بدان پرداخت. اگر این کلیت را در نظر بگیریم، کار برای کسانی که به جزئیات می‌پردازند و به اصطلاح با دقت زیاد مته به خشخاش می‌گذارند و مو را از ماست بیرون می‌کشند، آسان می‌شود. آن موارد در جای خود بسیار نیکوست اما اصل نیست.

نکته جالب توجه اینجاست که عده‌ای معتقدند سینمای کودک به لحاظ تجارت فیلم پُرسود است. اما با این نظریه هم آثار زیادی در طول یکسال ساخته و اکران نمی‌شود. نظر شما چیست؟
بله. به جهت تجارت فیلم سینمایی کودک سینمای پُرسودی است. به قول فرمایش یکی از همکاران که می‌گفت یک بزگسال زمانی که از کنار سینما می‌گذرد و چشمش به یک فیلم تازه اکران شده می‌خورد، تنها می‌رود آن را تماشا می‌کند اما کودک کل خانواده خود را برای تماشای فیلم راه می‌اندازد و در سایه آن چندین بلیت خریداری می‌شود. درست است که متأسفانه و به دلایلی تولیدات ویژه و زیادی برای این گروه سنی در طول سال نداریم اما همین که موضوعی مطرح و درباره آن صحبت می‌شود و با مسائلی که میان می‌آید، خوب است. در حقیقت هر دوره‌ی که باعث شود دست‌اندرکاران فیلم و فیلمساز

می‌بینیم که یک خرده قدشان کوچک است. در حالی که بچه‌ها دردهای خودشان را دارند. ضمن اینکه سینمای ما نسبت به رشد باورهای کودک و نوجوان در این ژانر عقب مانده است. هنوز فکر می‌کنیم با بچه‌های دهه ۶۰ و ۷۰ سرو و کار داریم. چون مدیران‌مان برای آن دهه هستند، فکر می‌کنند بچه‌هایمان هم برای آن دهه هستند. برخی از بچه‌های امروز از من خواهج پاشا بیشتر می‌فهمند. بچه‌های امروز زود قانع نمی‌شوند و شما نمی‌توانید با هر فیلمی قانع‌شان کنید. هر روز در فضای مجازی فیلم می‌بینند، اطلاعات می‌گیرند و بسیار هوشمند شده‌اند. باید نوعی دیگر نگاه کرد.

برای کودکی که میزان آگاهی‌اش بالا رفته و به سینمای ایران، آثار برتر جهان را قیاس می‌کند، چه فیلمی می‌توان ساخت که جذابیت کند؟ به نظر می‌رسد فیلمساز سینمای ایران در یک باره، اول باید خود را به نسل کودکان و نوجوان برساند و بعد به فیلمسازان برتر جهان.

قبل از هر چیز فیلمساز باید دردمند باشد. این دردمندی هم به زیست و پایه‌های تربیتی‌اش برمی‌گردد. این طور نباشد که چون در نظر دارد بودجه‌ای را برای ساخت فیلمی در اختیار بگیرد، سراغ فیلم کودک و نوجوان بیاید. اگر قرار است انبان خام داستانی‌مان را به‌عنوان یک فیلمنامه‌نویس، تقویت کنیم باید با این بچه‌ها زیست داشته باشیم، درباره‌شان تحقیق کنیم، شناخت پیدا کنیم و... تا زمانی که شناخت درست پیدا نکنیم، اتفاق خوبی در این ژانر نخواهد افتاد. یک راهکار ساده این است که به مباحث فطری و ذاتی رجوع کنیم. به خاطر اینکه بچه‌ها رفتارشان خیلی فطری است و هنوز وارد فضایی نشده‌اند که ادا در بیابند. لازم نیست در فیلم‌های ژانر کودک و نوجوان اینقدر فیلم بازی کنیم، ادا در بیابیم و حرف‌های قلمبه سلمبه بزنیم.

احتمالاً فیلمسازان حوزه کودک دهه ۶۰ خودشان درک درستی از کودکی داشتند که می‌توانند این فضا را به خوبی در آثارشان بازتاب دهند.

همان بحث شهود و دیدن و تجربه است. فیلمسازهایی که در دهه ۶۰ و ۷۰ کار می‌کردند شاید با کودکی خودشان صمیمی‌تر بودند.

با وجود برگزاری ۳۵ دوره از جشنواره و وضعیت امروز سینمای کودک، شما هم همچنان معتقدید که جشنواره می‌تواند در احیای سینمای کودک تأثیر داشته باشد؟

در موفقیت مهم‌ترین عنصر تکرار است. زمانی که یک چیز تکرار شود، احتمالاً به موفقیت می‌رسد. جشنواره کودک و نوجوان پس از سال‌ها تکرار جایگاه خودش را پیدا کرده و جایگاه خوبی هم دارد. معضل و مشکل ما، عدم ساخت فیلم برای سینمای کودک است. سینمای کودک و جشنواره‌اش باید حفظ شود، چون فیلمساز با امید برای دیده شدن در این ژانر فیلم می‌سازد و برای فرهنگ و اجتماع ما سینمای کودک و نوجوان، سینمایی ارزشمند و تأثیرگذار است.

این حق را از آنها گرفت. متولیان باید این امر را در اولویت قرار بدهند. صاحب نگاه و جهان بینی شدن در تربیت هنری اتفاق می‌افتد. تربیت هنری هم صرفاً تماشای فیلم نیست. مسیری است که نیاز به برنامه‌ریزی دارد و باید سازگار آن تعریف شود. باید عوامل و متولیبانی مختص و متخصص این امر برای آن برنامه‌ریزی کنند.»

بچه‌ها بهترین مشاوران فیلم هستند

مهدی امینی در ادامه درباره ایده ساخت این فیلم کوتاه توضیح می‌دهد: «سال‌ها ذهن‌ام را درگیر کرده بود. همیشه به خودم می‌گفتم برای کودکان کار، فضای کار بالذات تلخ است و من بطور می‌توانم از یک اتمسفر به ظاهر تلخ، به حس و حال شیرین برسم و فضای امیدوارکننده خلق شود. لوکیشن این فیلم جزو سخت‌ترین مکان‌های کاری است. بچه‌ها ساعت‌ها در آجرپزی به سختی مشغول کار هستند اما در همین فضا یک اتفاق امیدوارکننده و به نوعی جهان بخش رخ می‌دهد. لازم است از تهیه‌کنندگان فیلم سعید نجاتی و حمیدرضا منتظری و همچنین انجمن سینمای جوانان ایران برای همراهی در ساخت این فیلم تشکر کنم.»

او در توضیحات تکمیلی درباره قصه این فیلم کوتاه می‌گوید: «ایار، داستان کودکی است که مدت‌ها در حال پس‌انداز دستمزدش است تا برای خود دوچرخه بخرد. در حالی که تنها یک قسط به مالک شدن دوچرخه مانده، متوجه می‌شود مادر یکی از دختر بچه‌های شاغل در همین آجرپزی که اهل افغانستان است برای درمان به پول نیاز دارد. او تصمیم می‌گیرد به جای خرید دوچرخه به این دختر بچه کمک کند تا مادرش را برای درمان از مرز رد کند.»

این فیلمساز در پاسخ به این سؤال که چطور نگاه خود را به زاویه دید یک کودک

کار نزدیک کرده، توضیح می‌دهد: «من به صورت مستقیم یا غیر مستقیم در قالب آموزش با بچه‌ها در ارتباط بودم و از آنها شناخت دارم. بارها در این حوزه کار کرده‌ام. همیشه برای فیلمی که راجع به بچه‌هاست از همان ابتدا از خودشان به عنوان مشاور استفاده می‌کنم. از همان مراحل فیلمنامه از آنها بازخورد می‌گیرم تا از زاویه نگاه بزرگترها دنیای بچه‌ها تحریف نشود.»

جشنواره‌ای برای تمام فصول

در حالی که کمال حیدری، معاون فرهنگی شهردار و رئیس سازمان فرهنگی شهرداری اصفهان در مراسم افتتاحیه از برگزاری برنامه‌هایی ویژه کودکان کار خبر داده است، کارگردان «ایار» با استقبال از پیشنهاد نمایش فیلمش برای کودکان کار می‌گوید: «از برنامه‌های ویژه جشنواره برای کودکان کار اطلاعی ندارم با وجود این چون بچه‌های کار مخاطبان ویژه این فیلم هستند، از نمایش ویژه فیلم برای آنها استقبال می‌کنم. من تعریف از کودکان کار را فراتر می‌دانم و به جای واژه کودکان کار که بار معنایی منفی دارد، می‌گویم تمام کودکان صاحب مسئولیت، مخاطبان اصلی فیلم هستند.» امینی در بخش پایانی صحبت‌هایش درباره تأثیر جشنواره فیلم کودک و نوجوان بر احیای سینمای کودک می‌گوید: «همچنان برای این نکته تأکید دارم که این فضا نباید محدود به جشنواره باشد. کودکان باید در طی سال به صورت مستمر در قالب زنگ سینما، اکران‌های مدرسه‌ای و... با سینما و فیلم دیدن در ارتباط باشند. لازم است برای تمام کودکان این سرزمین از جمله روستاها فضای فیلم دیدن ایجاد شود. این حق همه بچه‌هاست و هر چقدر حق بچه‌ها پرزنگ‌تر باشد تربیت هنری بهتر شکل می‌گیرد.»